

ВИСНОВОК
ПРО НАУКОВУ НОВИЗНУ, ТЕОРЕТИЧНЕ ТА ПРАКТИЧНЕ
ЗНАЧЕННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ДИСЕРТАЦІЇ

Коцупала Олександра Віталійовича

на тему: «Облікове забезпечення фінансового прогнозування на
підприємстві» на здобуття ступеня доктора філософії
за спеціальністю 071 Облік і оподаткування

Науковий керівник: канд. екон. наук, доцент Уманців Галина Вікторівна

Актуальність теми дисертації. Проблематика удосконалення облікового забезпечення фінансового прогнозування зумовлена надзвичайними економічними викликами, які виникають через непередбачувані та стрімко мінливі обставини. Воєнні дії в Україні значно ускладнили ведення бізнесу, спричинивши непередбачуваність у макроекономічних процесах, зокрема, у валютних курсах, інфляції, цінах на енергетичні ресурси тощо. Умови перманентної фінансово-економічної турбулентності вимагають трансформації практики управління підприємствами та зосередженості на ефективних стратегіях розвитку.

Необхідність гнучкості фінансових стратегій вимагає коригування прогнозів на основі облікової інформації та потребує від облікових систем постійного оновлення даних і оцінки ризиків. Облік, як складова інформаційного базису фінансового прогнозування, дозволяє не лише відстежувати поточні фінансові показники, а й ідентифікувати потенційні ризики, що виникають через військові дії, такі як ризик знецінення активів, кредитні збитки, фінансові втрати від зміни курсів валют та відсоткових ставок. Інтегрування такої інформації у процеси фінансового прогнозування та бюджетування підвищує якість стратегічних рішень, дозволяючи менеджменту адаптувати бізнес-стратегії до нових реалій і забезпечувати стійкість у часи невизначеності. Таким чином, удосконалення облікового забезпечення фінансового прогнозування в умовах війни є надзвичайно актуальним і необхідним кроком для підвищення ефективності управлінських рішень, зменшення фінансових ризиків та забезпечення стабільності підприємств у складних економічних умовах. У зв'язку з цим обрана тема дисертаційного дослідження набуває особливої актуальності, що зумовлює необхідність чіткого визначення її мети, об'єкта та предмета. Такий підхід дозволяє ефективно вирішити низку завдань як теоретичного, так і практичного характеру.

Новизна дослідження та отриманих результатів. Наукова новизна дисертаційного дослідження полягає у вирішенні актуальних наукових питань

теоретичного обґрунтування та розробленні практичних рекомендацій щодо удосконалення облікового забезпечення як інформаційного базису побудови прогнозів для ухвалення ефективних управлінських рішень. Основні результати проведеного дослідження, що підкреслюють наукову новизну дисертаційної роботи, характеризуються такими теоретичними та практичними положеннями:

удосконалено:

- теоретико-методичні підходи до проєктування архітекτονіки і змісту облікового забезпечення фінансового прогнозування як стратегічно-орієнтованої інтегрованої системи, що базується на синергії облікових підсистем та врахуванні інституційних факторів макро-, мезо- та мікрорівня. Це забезпечить формування релевантного інформаційного підґрунтя прикладного потенціалу інструментарію фінансового прогнозування з метою підвищення стійкості підприємства в умовах воєнних дій та геополітичної нестабільності;

- підходи до обґрунтування ролі фінансового прогнозування у формуванні бізнес-стратегії та забезпеченні безперервності діяльності підприємства в умовах воєнного стану, зокрема, визначено індикатори невизначеності, що впливають на оцінку безперервності діяльності, розроблено заходи для підвищення надійності прогнозної інформації при оцінці припущення про безперервність, що слугуватиме доказовою базою в процесі аудиту фінансової звітності на її відповідність зазначеному ключовому принципу;

- організаційно-методичні засади облікової складової політики управління ризиками підприємства, що охоплюють процеси ідентифікації, оцінки, реагування та розкриття у фінансовій звітності, зокрема, систематизовано облікові ідентифікатори ризику, визначено статті фінансової звітності, за якими ідентифікуються ризики, наведено порядок відображення в обліку операцій з реагування на ризики, що сприятиме інтеграції цієї інформації в системи фінансового прогнозування та бюджетування;

- методичний інструментарій фінансового прогнозування на основі сценарного моделювання розвитку подій та аналізу специфічних викликів. Розробка та якісна оцінка впливу альтернативних сценаріїв (ескалація конфлікту, втрата територій, припинення воєнних дій) на ключові метрики прогнозування дозволить забезпечити комплексний підхід до процесу, де глибокий аналіз ключових драйверів, узгодженість припущень, поєднання кількісних та експертних методів і розгляд альтернативних сценаріїв дадуть змогу підвищити точність та обґрунтованість отриманих результатів;

- методичний підхід до розробки фінансових бюджетів, в основі якого лежить створення цілісної та гнучкої системи ризик-орієнтованого

бюджетування, а саме: застосування сценарного моделювання, зменшення обсягу показників бюджету, використання нефінансових показників та оцінка ризиків, формування бюджету непередбачуваних витрат та резервів. Запропонований підхід, на відміну від інших, дозволяє адаптувати бюджетні процеси до перманентних змін, коригувати бюджети на підставі поточних ризиків війни, оптимізувати фінансові ресурси за допомогою прогнозних даних, підвищити гнучкість фінансового планування та управління;

– організаційно-методичні підходи до верифікації прогнозної інформації в контексті новітніх трендів перспективно-орієнтованого розкриття в інтегрованій звітності, які ґрунтуються на доповненні та інтеграції методів аудиту прогнозних фінансових даних та інструментів оцінки нефінансової інформації з використанням інструментів предиктивної аналітики. Запропонований підхід сприятиме зміцненню довіри до корпоративної звітності.

набули подальшого розвитку:

– поглиблено категоріально-понятійний апарат теорії фінансового прогнозування та його облікового забезпечення з урахуванням внутрішніх та зовнішніх факторів, які детермінують прогностичні параметри суб'єкта господарювання, що відкрис можливість посилення механізму фінансового прогнозування на підприємстві;

– теоретико-методичні засади оцінки об'єктів обліку на основі виокремлення критеріїв їхньої залежності від подій майбутнього, а також зв'язку та взаємовпливу обліку, фінансового прогнозування, бюджетування в рамках стратегічного управління підприємством. Запропонований підхід сприятиме підвищенню ефективності інтеграції функцій обліку та прогнозування у систему стратегічного управління, забезпечуючи обґрунтованість управлінських рішень і довгострокову стійкість підприємства;

– методичні підходи до прогнозування майбутніх грошових потоків на засадах багатосценарного аналізу та обґрунтування впливу воєнних ризиків на ставку дисконтування в процесі оцінки окремих статей фінансової звітності, що забезпечує формування релевантної облікової інформації для потреб прогнозування;

– організаційно-методичні підходи до визначення цільових орієнтирів побудови прогнозів та їх ключових фінансових параметрів з метою формування їхнього облікового забезпечення, а також індикаторів точності прогнозу, що дозволить розробляти подальші стратегії розвитку й адаптувати короткострокові плани відповідно до змін у тактичних завданнях і цілях;

– підходи до діагностики релевантності облікової інформації, спрямовані на підвищення точності фінансових прогнозів та забезпечення адаптивного реагування на економічну турбулентність в умовах воєнного стану. Запропонована методика включає оцінку відповідності облікових даних критеріям повноти, достовірності та своєчасності, врахування специфічних ризиків воєнного періоду.

Теоретичне значення отриманих результатів полягає у розширенні наукової візії ролі обліку в стратегічному управлінні підприємством та досягненні цілей сталого розвитку, враховуючи сучасні економічні виклики невизначеності та впливу війни на бухгалтерський облік та розкриття інформації у фінансовій звітності. Зокрема, розкрито роль фінансового прогнозування в контексті фундаментальних облікових концепцій і принципів безперервності діяльності та збереження капіталу. Проаналізовано еволюцію концептуальних змін в обліку щодо інформаційних запитів і вимог до облікової інформації з огляду забезпечення її релевантності для потреб поточного й довгострокового фінансового прогнозування. Поглиблено категоріально-понятійний апарат теорії фінансового прогнозування та його облікового забезпечення з урахуванням внутрішніх факторів та зовнішніх інституційних чинників, які детермінують прогностичні параметри суб'єкта господарювання, що сприяє вдосконаленню підходів до прийняття управлінських рішень на основі імплементації облікових інструментів управління ризиками у систему фінансового прогнозування.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що основні положення роботи узагальнені на рівні конкретних пропозицій і набули практичного застосування з метою забезпечення обґрунтованості та надійності стратегічних управлінських рішень на підприємствах. Результати дослідження впроваджено у діяльність підприємств національної економіки:

– Стратегічна група «Софія» – надано рекомендації, спрямовані на розвиток методологічного забезпечення оцінки та обліку об'єктів, що залежні від подій майбутнього і невизначеності для цілей фінансового прогнозування (довідка № 9/01/24 від 16.01.24 р.).

– ТОВ «БДО» – запропоновано методичний інструментарій оцінки ступеня чутливості бізнесу до змін, враховуючи ризик-фактори та потенційні сценарії. Зокрема, розглядаються аспекти, пов'язані з тривалістю воєнних дій, масштабами окупованих територій та обсягами міграції населення як всередині країни, так і за її межами, тривалості відключень електроенергії тощо, які застосовують у процесі аудиторської оцінки звітності на відповідність принципу безперервності діяльності (довідка № 327/05А від 08.05.2024 р.).

– АТ «Укргазвидобування» – надані рекомендації щодо облікової ідентифікації фінансових ризиків в умовах економічної невизначеності, підходів до прогнозування майбутніх грошових потоків для оцінки статей фінансової звітності, зокрема щодо врахування ризиків війни у ставці дисконтування (довідка №041-014 від 06.09.24 р.).

– ТОВ «ГЛАСС ЛТД» – розроблено конкретні рекомендації щодо удосконалення складання бюджету підприємства з урахуванням ризиків воєнних подій та галузевої специфіки, визначено центри фінансової відповідальності, терміни виконання бюджетів, координації дій центрів фінансової відповідальності, інформаційного забезпечення (довідка № 529/22 від 21.02.2024).

Апробація результатів дослідження. Наукові положення, результати, висновки дисертаційного дослідження підтверджуються публікаціями у наукових виданнях та їх оприлюдненням на наукових конференціях. За результатами дослідження опубліковано 12 наукових праць зокрема: 4 – у наукових фахових виданнях України, 1 – у наукових періодичних виданнях інших країн та українських виданнях, що включені до міжнародної наукометричної бази Scopus; 7 – у збірниках матеріалів міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференцій (з них 4 співавторстві).

Основні ідеї, положення, теоретичні та практичні висновки, а також загальні результати дослідження обговорено, схвалено та оприлюднено на міжнародних науково-практичних конференціях, зокрема: IX Міжнародній науково-практичній конференції «Розвиток обліку, аудиту та оподаткування в умовах інноваційної трансформації соціально-економічних систем» (м. Кропивницький, 17 грудня 2021); X Міжнародній науково-практичній конференції «Бізнес-аналітика в управлінні зовнішньоекономічною діяльністю» (м. Київ, 2023); II Всеукраїнській науково-практичній конференції «Економіка та підприємництво в умовах сучасних викликів» (м. Житомир, 1 лютого 2024); Міжнародній науково-практичній конференції «Трансформація обліку та звітності в умовах соціально-економічних викликів» (м. Київ, 27 березня 2024); XIII Міжнародній науково-практичній конференції «Обліково-фінансова наука і практика: пріоритети розвитку та місія у воєнний час» (м. Київ, 16 листопада 2022); XV Міжнародній науково-практичній конференції «Фінансовий бізнес: стійкість, інклюзивність і соціальна відповідальність» (м. Київ, 5 грудня 2024); X Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні проблеми управління соціально-економічними системами» (м. Луцьк, 6 грудня 2024).

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Окремі положення і рекомендації, викладені у дисертаційній роботі, є

складовими науково-дослідних робот Державного торговельно-економічного університету у рамках тем: «Трансформація обліку та звітності в умовах особливого періоду» (номер державної реєстрації 0123U101292, особистий внесок: розроблено рекомендації щодо дисконтування майбутніх грошових потоків в умовах невизначеності з метою оцінки окремих статей фінансової звітності); «Імпакт глобальних змін економіки та цифрової трансформації на професійну діяльність бухгалтера (номер державної реєстрації 0124U003071, особистий внесок: досліджено модифікацію інформаційних запитів залежно від динаміки зміни стратегії суб'єктів господарювання в постепідемічних умовах та воєнного стану, розроблено підходи до розвитку системи облікового забезпечення управління, у тому числі, фінансового прогнозування).

Відповідність дисертації вимогам, що представляються до дисертацій на здобуття ступеня доктор філософії. Дисертаційна робота Коцупала Олександра Віталійовича на тему: «Облікове забезпечення фінансового прогнозування на підприємстві» є завершеною науковою працею, в якій отримано нові обґрунтовані результати. Дисертаційну роботу виконано на достатньо високому рівні, її результати мають наукову новизну і практичну значимість. Основні положення дисертаційної роботи опубліковані в наукових фахових виданнях, оприлюднювались на науково-практичних конференціях. Дисертаційне дослідження відповідає обраній темі, розкриває її суть та підтверджує, що автором повністю вирішено поставлені у роботі завдання.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Umantsiv H., Kotsupal O., Shapovalova A., Zadniproviskyi O., Khavanov A. Identification of financial risks in the accounting information system: prognostic context. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*. 2024. № 6(59). С.122–135. <https://doi.org/10.55643/fcapter.6.59.2024.4473> (особистий внесок здобувача – розроблено підходи до оцінки фінансових ризиків в обліковій інформаційній системі в контексті прогнозування розвитку компанії).
2. Уманців Г., Коцупал О. (2022). Прогнозна інформація в інтегрованій звітності. *Scientia fructuosa*. 2022. № 6 (146). С.114–127. [https://doi.org/10.31617/1.2022\(146\)09](https://doi.org/10.31617/1.2022(146)09). (особистий внесок здобувача – визначено напрями перспективно орієнтованого розкриття підприємствами інформації у системі інтегрованого звітування).

3. Коцупал О. Фінансове прогнозування в умовах глобальної невизначеності. *Scientia fructuosa*. 2023. № 1 (147). С.17–25. [https://doi.org/10.31617/1.2023\(147\)02](https://doi.org/10.31617/1.2023(147)02).

4. Коцупал О., Уманців, Г. Верифікація прогнозної інформації в корпоративних звітах компаній. *Економіка та суспільство*. 2024. № 67. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-67-155> (особистий внесок здобувача – проаналізовано процедури аудиту достовірності прогнозної фінансової інформації).

5. Коцупал О. В. Фінансове прогнозування та бюджетування в умовах воєнного стану. *Актуальні питання економічних наук*. 2024. № 6. <https://doi.org/10.5281/zenodo.14606914>.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

6. Коцупал О. Актуальні проблеми та перспективи облікового забезпечення фінансового прогнозування. *Розвиток обліку, аудиту та оподаткування в умовах інноваційної трансформації соціально-економічних систем*: матеріали ІХ Міжн. наук.- практ. конф. м. Кропивницький, 17 груд. 2021 р. Кропивницький. 2021. С. 140-143 <https://kntu.kr.ua/doc/science/zahody/vikl/2021/11-tez.pdf>

7. Коцупал О. В. Прогнозування в управлінні безперервністю бізнесу. *Бізнес-аналітика в управлінні зовнішньоекономічною діяльністю*: матеріали Х Міжн. наук.-практ. конф. м. Київ, 16 бер. 2023 р. Київ: НАСОА, ТОВ «НВП «Інтерсервіс». С. 312-314.

8. Коцупал О. Система прогнозних фінансових показників на підприємстві. *Економіка та підприємництво в умовах сучасних викликів*: Матеріали ІІ Всеукр. наук. – практ. конф. м. Житомир, 1 лют. 2024 р. Житомир. С. 505-507. http://ir.polissiauniver.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/15623/3/EPUSV_2024_540.pdf

9. Коцупал О.В., Уманців Г.В. Вплив поведінкових ефектів на облікову інформацію та фінансову звітність. *Трансформація обліку та звітності в умовах соціально-економічних викликів*: тези доп. Міжнар. наук.-практ. конф. м. Київ, 27 берез. 2024 р. Київ: Держ. торг.-екон. ун-т, 2024. С 69-72. <https://knute.edu.ua/file/MzEyMQ==/cd2a95d3dcc54b6aa53faffffa7b9394.pdf> (особистий внесок здобувача – визначено напрями поведінкових чинників впливу на облік та фінансову звітність).

10. Коцупал О. Фінансове прогнозування в умовах глобальних викликів. *Обліково-фінансова наука і практика: пріоритети розвитку та місія у воєнний час*: матеріали ХІІІ Міжнар. наук.-практ. конф. м. Київ, 16 лист. 2022 р. Київ: ННЦ «ІАЕ», 2022. С. 159-160. https://magazine.faaf.org.ua/images/stories/zb_conference/zb_conf_16-11-2022.pdf

11. Коцупал О.В. Фінансове бюджетування на основі ризик-орієнтованого підходу. *Фінансовий бізнес: стійкість, інклюзивність і соціальна*

відповідальність: зб. тез доп. XV Міжнар. наук.-практ. конф. Грудневі читання. Київ, 2024. Вип. XV. 202 с. С. 79-80

12. Коцупал О. В. Моделювання прогнозової фінансової звітності. *Актуальні проблеми управління соціально-економічними системами*: матеріали X Міжнар. наук.-практ. конф., Частина 1. М. Луцьк, 6 груд. 2024 р., Луцьк: Надстир'я, 2024. С. 395-397.
https://lib.lntu.edu.ua/sites/default/files/2024-01/%D0%97%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%BA_%D0%9B%D1%83%D1%86%D1%8C%D0%BA_2023_%D1%87%D0%B0%D1%81%D1%82%D0%B8%D0%BD%D0%B01.pdf

ВИСНОВОК: Розглянувши дисертацію Коцупала Олександра Віталійовича на тему: «Облікове забезпечення фінансового прогнозування на підприємстві» та наукові публікації, в яких висвітлені основні наукові результати дисертації, визначивши особистий внесок у всіх зарахованих за темою дисертації наукових публікаціях із співавторами, а також за результатами публічної презентації результатів наукового дослідження на кафедрі обліку та оподаткування, вважаємо, що робота актуальна, є самостійно виконаною науковою працею, має наукову новизну та практичну цінність.

Усі ідеї, наукові концепції та матеріали наукових досліджень розроблені та виконані здобувачем особисто, не містять текстових запозичень інших авторів без посилання на джерело. Всі публікації та дисертаційна робота Коцупала Олександра Віталійовича виконані із дотриманням принципів академічної доброчесності.

Дисертаційна робота на здобуття ступеня доктор філософії відповідає наказу МОН України «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» № 40 від 12 січня 2017 року та вимогам, передбаченим «Порядком присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 року.

Головуючий
доктор економічних наук,
професор

Ірина ВИСОЧИН

Підпис Ірини Височин засвідчую
Заб. Начальник відділу кадрів
Н. Шевченко